پوهندوی آصف بهاند ۲۰۲۴/۰۳/۰۲

د ټولو ښوونځيو ستونزه او يوڅو نظريات

په افغانستان کې ترشپږم ټولګي پورته د نجونو د ښوونځيو د تړل کېدو نه نږدې دوه‌نیم‌کاله تېر شول. افغانان او ورسره نړیوال تراوسه نه دي توانېدلي چې دې ستونزې ته حل‌لاره پيدا کړي. په خپله طالبان هم په دې مورد کې د نظراختلاف لري.

واکداران د هيڅچا نه مني، نه د هغو افغانانو چې د تعليم پلويان دي، نه د متخصصينو خبره مني او نه هم د نړيوالو د خبرو خيال ساتي. يو ځل په ميډيا کې داسې خبر هم خپور شو چې قومي مشرانو او ديني عالمانو له طالبانو غوښتي دي چې د نجونو ښوونځي پرانيزي او هغوی ته د تعليم حق ورکړي. د بي‌بي‌سي په يوه رپوټ کې په دې باب داسې راغلي وو:

«افغان قومي مشرانو او ديني عالمانو په سپېدار ماڼۍ کې له طالب چارواکو غوښتي چې د نجونو زدکړو ته اجازه ورکړي.

ارګ ويلي چې په دې غونډه کې د افغانستان له ۳۴ ولايتونو قومي مشرانو، ديني علماوو او حکومتي چارواکو ګډون کړی و.

د ارګ په وينا پانه کې راغلي چې دغو علماوو او قومي مشرانو د حکومت او خلکو تر منځ د واټن د کمېدو تر څنګ په حکومت کې د متخصصو کادرونو د ګمارل کېدو غوښتنه هم کړې.

غونډې ته د وينا پر مهال د سوېلي زون استازي قومي مشر محمد هاشم د دغو قومي مشرانو او ديني عالمانو د غوښتنو د لوستلو پر مهال د طالبانو له مشرتابه وغوښتل چې د نجونو زدکړو ته اجازه ورکړي:

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټينګه کړئ maqalat@afghan-german.de
يادونه: دليکنې د ليکنيزې بڼې پازوالي د ليکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له راليږلو مخکې په ځير و لولئ

"د کمېټې نظر دی چې د تعلیم په باره کې دی: امارت دې اسلامي او عصري تعلیم ته لکه څرنګه چې توجه شوې ده په دې کې دې د نجونو او خویندو د تعلیم پر مخ باندې مکتبونه او پوهنتونونه خلاص شي"...»

اوس خبره دې ته ورسېده چې دننه په یوه دولتي ماڼۍ کې ګنو طالب پلوه خلکو، له طالبانو عوښتې دي چې د نجونو د تعلیم مخه باید ونه‌نیول شي، پوهنتونو کې دې د زدکړو حق ورکړل شي، خو تر اوسه هم پرېکړه‌کوونکي مقامات خپل نظر په ښکاره ډول نه څرګندوي او لکه تل وايي چې په افغنستان کې د نجونو تعلیم د ستونزو یوه برخه ده، خو حل‌لاره نه ورته ښيي.

زه نه پوهېږم چې دوی پر دې خبره پوهېږي که نه چې دوی خو د نجونو ښونځي درولي، خو د نجونو عمر نه درېږي، د نجونو عمر روان دی، عبث تېرېږي او ورسره هغوی ته او د هغوی د کورنیو ځینو غړو ته يې له دې درکه ځومره رواني کړاوونه ورپه برخه کوي.

نړوالو په بېلابېلو ډولونو طالبانو ته د نجونو د ښوونځیو د بیا پیل په پار وويل او خبره يې ان د ملګرو ملتونو د امنیت تر شورا پورې هم ورسوله. دا لاندې د ځو هغو رپوټونو سرلیکونه لو لینکونه دي چې نړیوالو له طالبانو نه د نجونو د ښوونځیوو د بیا پیل غوښتنه کړې ده:

بي‌بي‌سي پښتو:

«د اسلامي همکارۍ سازمان: طالبانو سره د نجونو پر زدکړې او د ښځو پر کار وغږېدو»

بي‌بي‌سي فارسي:

«سازمان ملل برنامه درس بی‌بی‌سی را «راه نجاتی برای آموزش دختران» در افغانستان خواند»

بي‌بي‌سي پښتو:

«طالبانو ته د ملګرو ملتونو سرمنشي پيغام؛ نجونو ته اجازه ورکړئ چې ښوونځيو ته ولاړې شي»

تاند:

«د م.م. سرمنشي له طالبانو وغوښتل ۲ کاله تېر شول نور د نجونو ښوونځي پرانیزئ»

تاند:

«سپینه ماڼۍ: د طالبانو رسمیت پیژندل د نجونو د تعلیم په برخه کې د دوی د ژمنې له عملي کېدو سره تړلی»

خو دې ټولو غوښتنو او غږونو پر طالبانو باندې اثر ونه‌کړ، کله وايي چې د نجونو د ښوونځیو د بیا پیل له‌پاره شرایط نه دي چمتو، کله وايي چې پرنویو قوانینو باندې کار روان دی او کله چې بیخي استدلال ورنه ورک شي، بیا وايي چې څوک دې زموږ په کورنیو چارو کې ګوتې نه وهي.

اوس په افغانستان کې د نجونو د ښوونځیو د تړلو موضوع نه د یوې لويي غمیزې په څېر، داسې ستونزه جوړه شوې ده چې هم افغانان او هم نړیوال ورته حیران دي؛ خو د تعلیم پلویان غلي نه کېني او هرکله خپل نظریات څرګندوي.

د نجونو د ښونځیو د تړلو پر ستونزه باندې د نظریاتو او انتقادونو په لړ کې یوې افغاني خپل نظر داسې څرګند کړی دی:

«که د هرې خور، لور ترڅنګ د هغې خپل پلار او وررور ودرېږي، هېڅوک به بل ته د ګوتنیونې اړتیا ونه لري او نه به هم د بل ځخه د ملاتړ او په حق کې يې د غږ پورته کولو غوښتنه وکړي.

متاسفانه چې زموږ په افغاني ټولنه او بخصوص ځينو خويندو د فیمېنزم مفهوم غلط تعبیر کړی چې له مخې يې خپل د کور نارینه اتلان او نعوذبالله پیغبران ګڼي، خو د بل د کور یا نور نارینه ګان به د هر ظلم و تاوتریخوالي او... سبب بولي.

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکني د لیکنیزې بنې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیرلو مخکې په ځیر و لولئ

"ملاله یوسفزۍ" چې نن د ژوند په هر لوړ ستیج کې او هر څه ده، علت یې تر شا د خپلې کورنۍ ملاتړ او پلار دی. ګني لر خو څه کړي حتی زموږ د بر افغانانو هم پرې پت پرېښود، سپکې سپورې، کنځلې ورته کوي، په هر بد نوم یې یادوي، هر تور پرې پورې کوي. نه ملاله او نه یې هم کورنۍ، کیسه کې یې لا نه دي. د خپلې موخې په لور الوت کوي.

بیا هم په تاسف سره وایم، چې ستونزه زموږ په خپله غیرتمنده ټولنه او د خپلې ټولنې په اکثریت کورنیو کې ده، په خوله د روښانفکرۍ سندرې وایي، زړونو کې ګوړې ماتوي او د جهالت دا متل زمزمه کوي چې:

"ښځه یا په کور ده یا په ګور" »

دغو څو بیتونو ته پام وکړئ چې شاعر په ډېر جرأت سره د هغه چا په مخ کې او د هغه چا د واکدارۍ په دایره کې د تعلیم، ښوونځي او پوهنځي صفت کوي، چا چې د نجونو او پوهنتون د ښځینه محصلینو پر مخ د ټولګیو دروازې تړلې دي، مطیع‌الله تراب:

«بې اهلو کارو به د بام سرته پوړۍ ونه‌شي
فکر کوم له دې وړیو به شړۍ ونه‌شي

د غټو زدکړو وزارت او مولوي صاحبَ
د ترافیکو مدیریت او مولوی صاحبَ

ګورئ پنځه‌ویشت کاله مخکې مو ګناه ګڼلو
پرتذکره باندې تصویر مو ناروا ګڼلو

اوس برخمن يئ له کمرې او تلویزیون صاحبه
دا برکت و د ښوونځي او پوهنتون صاحبه»

خلک غلې نه پاتې‌کېږي او د حق غوښتنې غږ جګوي. بیا هم عبدالوحید وحید په یو جدي او قوي استدلال سره، په ډېره زړورتیا د نجونو د ښوونځیو د تړلو پر ستونزه انتقاد کوي او په زغرده وایي چې پرته له کوم دینې او بل دلیل ښځه د افغانستان نیمايي نفوس له زدکړو محروم کړای شوی دی:

«په یویشتمه پیړۍ کې له زده کړو ښځه د نیم ولس محرومول د ملت معنوي ټول وژنه ده. انجونو په زده کړو باندې له هیڅ قسم نقلي او عقلي استدلال پرته لګول شوې ناوړه بندیز ته کله کلتوري پولې بانه ګرزول کیږي، کله په ولس باندې د بدویت ټاپې په لګولو توجیه کیږي، کله بندیز موقت او عارضي ګڼل د ولس د غولولو لپاره پلمه کیږي، کله یې ګډې زده کړې لامل ګڼل کیږي، کله د فحشا د مخنیوي په نوم توجیه او د خپل ولس سپکاوی کیږي، کله د حالاتو پلمې، کله د نصاب د نیمګړتیاو تورونه او کله هم نور عجیب او غریب توجیهات وړاندې کیږي خو دَ دغو تورونو لګولو پرمهال د واکمنانو او د هغوی ناوړه کړنو ته د توجیهاتو لټوونکو ړندو مقلدینو په تندي باندې کله هم خولې راماتې نشوې.»

د نجونو د ښوونځیو د نه پیل کېدو په اعتراض کې دوکتور لطیف یاد خپل غږ داسې جګ کړی دی:

نړۍ کې دوه اعشاریه صفر یو سلنه وګړي مسلمانان دي

په نړۍ کې د نږدې ۶۰ هېوادونو اکثره وګړي مسلمانان دي

په هیڅ اسلامي هېواد کې انجونې له زده کړو نه دي منع شوي

په هیڅ اسلامي هېواد کې ښځې له کار څخه نه دي ګرځول شوي

افغانستان یوازنی اسلامي هېواد دی چې انجونې یې د زده کړو اجازه نه لري

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بنې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیرلو مخکې په څېر و لولئ

طالب چاواکي د اسلامي همکاريو سازمان له پلاوي سره په خبرو کې وايي چې: «د نجونو زدکړې زموږ د ټولنې اړتيا ده.»

خو په عمل کې هيڅ شی نه شته. د ښوونځيو د ترلو د ستونزې له امله نه يوازې نجونې او د هغوی کورنۍ زوربږي، بلکې د نجونو د خواږه عمر هغه برخه چې د زدکړو لپاره ده، عبث ضايع کېږي.

د اسلامي همکاريو سازمان پلاوي راغلی دی چې دوی ته ووايي: چې د نجونو زدکړې له اسلام سره تضاد نه لري، خو د حاکمو چارواکو له خوا داسې ځوابونه ورکول کېږي چې نه يوازې د نجونو د ښوونځيو د پرانستنې لپاره مرسته نه کوي، بلکې د نجونو د زدکړو د تعطيل موده نوره هم غځول کېږي.

د نجونو د تعليم د بندولو د عواقبو په باب بايد وويل شي چې د ځو کلونو په اوږدو کې به زموږ خلک او ټولنه د بېسوادۍ له يوې ځواکمې څونامي او بلا سره مخ شي چې ورانونکې څپې به يې ډېره تباهي رامنځ ته کړي چې جبران به يې يا ناشونی وي او يا به ډېر ستونزمن وي.

شکايتونه او غوږونه

د نجونو د ترلو ښوونځيو ستونزه

«زما د خور له لاسه دې اخيستې کتابچه ده
طالبه وروره ولې؟

پر مخ دې بنده کړې د پوهنې دروازه ده
طالبه وروره ولې؟»

(حاجيګل ثمرزی)

په افغانستان کې ترشپږم ټولګې پورته د نجونو پر تعليم باندې د بنديز موده تراوسه هم غزېدلې ده او د تعليم او نوي نسل د روزلو پلويانو، د دې بنديز له پيل نه بيا تر نن پورې د دې ستونزې د حل لهپاره خپل وړانديزونه او شکايتونه له بېلابېلو لارو تر طالب چارواکو او نړيوالو اړوندو مؤسسو پورې رسولي دي. د نجونو د تعليم د ممنوعيت په باره کې د خلکو شکايتونه دومره ډېر او اوږده شول چې لکه د چا خبر د شکايتونو په ډېر ويلو او تکرار سره د خلکو پر ژبو باندې وينېته شنه شول؛ خو مسؤل چارواکي داسې چلن کوي لکه چې هيڅ يې اورېدلي نه وي او يا هيڅ غوږونه يا د اورېدلو حس نه لري.

دلته به د يادو شکايتونو دوې بېلګې وړاندې کړم، يو شکايت د شعر په ژبه دی او بل شکايت په ډيپلوماتيکه ژبه:

يووخت د نجونو د ښوونځيو د ترل کېدو شکايت داسې شوی و:

«زما د خور له لاسه دې اخيستې کتابچه ده
طالبه وروره ولې؟
پر مخ دې بنده کړې د پوهنې دروازه ده
طالبه وروره ولې؟

*****

اميرالمؤمنينه نور زموږ واوره فرياد
زموږ ژوند دې کړو برباد
له علمه دې محروم کړو موږ به ژوند کې نه شو ښاد
زموږ ژوند دې کړو برباد
نا پوهه به شو لوی زموږ د ژوند څه معامله ده
طالبه وروره ولې؟

*****

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړيکه ټينګه کړئ maqalat@afghan-german.de
يادونه: دليکنې د ليکنيزې بنې پازوالي د ليکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له راليږلو مخکې په ځير و لولــئ

نړۍ پر مخ روانه ده موږ وروسته پاتي کېږو
له هيچا نه شرميږو
د يو بل په لمسون باندي به خو پوري غوليږو
له هيچا نه شرميږو
نړۍ پر مونږه خاندي يويشتمه زمانه ده
طالبه وروره ولي؟

*****

لږ ښکته پاکستان وګوره بل خواته ايران
بيا وګوره جهان
اسلام چي ترينه خپور شو، وګوره عربستان
بيا وګوره جهان
اسلام زموږ په حق کي خپله کړې فيصله ده
طالبه وروره ولي؟

*****

ارمان يي په اوبو باندي لاهو شو اوس کړيږي
په سرو سترګو ژړيږي
چي مړه نه شي له غمه مور او پلار مي پري ډاريږي
په سرو سترګو ژړيږي
خوراک نه کړي له غمه ناسته تل خفه ـ خفه ده
طالبه وروره ولي؟

*****

سزا دي راته غټه ده ټاکلي وس مي نشته
که ستا په زړه کي ښه شته
تعليم چي نه وي هلته نه ډوډۍ او نه اوبه شته
که ستا په زړه کي ښه شته
نو څکه درته کړي ثمرزي دا يو ګيله ده
طالبه وروره ولي؟»

دا لاندي شکايت او وړانديز بيا په ديپلوماتيکه ژبه دی چي سياسي شننونکي عبدالوحيد وحيد د نيوکو په چوکاټ کي د ښي راتلونکي په خاطر داسي وايي:

«... البته له شک او تردد پرته ويلای شو چي هر څه هم سم نه دي. نيمګړتياوې شته محروميت شته جنسيتي او قشري تبعيض شته، حق تلفي شته نا انصافي شته، هيواد په منزوي حالت کي قرار لري بنديزونو او د اړيکو د جوړولو په برخه کي نيمګړتياو ولس ترستوني پوري رسولی دی. له مخکنيو متکررو ژمنو، ديني مکلفيت او ملي مسئوليت سره سره له تيرو دوو کلونو راهيسي په تولیز ډول له عصري علومو سره تبعيضي چلن دوام لري. د انجونو ښوونځي بند پراته دي او پوهنتونونو ته د انجونو تلل لاهم د امر ثاني په پلمه معما ده. په پريکړو کي د ولس د ګډون اصل ته توجه نشته او حکومت ملي بڼه نه لري. دغه نيمګړتياوې د اوسني نظام په تندي هغه داغونه دی چي پاکول به يي ستونځمن کار وي او اوس يي د توجيه لپاره د چارواکو لخوا وړاندې شوي بانې هم بې بنسټه ثابتي شوي دي. د نظام په مختلفو برخو کي د اصلاحاتو د رامنځته کولو په ژمنو کي د رېښتينولي هيڅ ډول نښې نښانې نه ليدل کيږي او مشران داسي څرګندوني کوي لکه چي هر څه ګل او ګلزار وي او ستونځې ورته د توطئو او دسيسو په ډول کورني او بهرني مخالفين رامنځته کوي.

د امارت له مشرانو څخه په ځينو مواردو کي د مثبتو نوښتونو کولو له امله له مننې سربيره غوښتني هم لرو. د حفظ ماتقدم او په راتلونکي کي له درون مسئوليت څخه د خلاصون لپاره په زغرده ورته وايو چي د زده کړو او حکومتولي په برخه کي تګلارې مو هيواد ويجاړوي او ولس ته فاجعې راوړي. دغه اوسنی تګلارې مو هغه کوږ بار دی چي تر منزله پوري د رسيدو وړتيا نه لري. مخکي له هغي چي د مجبوريت له مخي د ممکنه کورنيو توپانونو او ننګونو

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړيکه ټينګه کړئ maqalat@afghan-german.de
يادونه: دليکني د ليکنيزې بني پازوالي د ليکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له رااليرلو مخکي په ځير و لولئ

له امله، یا هم د پردیو د ناوړه فرمایشاتو منلو ته اړ ایستل شئ، یو ځل بیا هېواد کنډواله شي، د خپلو منل شویو دیني او کلتوري شاخصونو په چوکاټ کې د ننه د خپل ولس چیغې هیلې او زارۍ واورئ، د هغوی غوښتنې ومنئ او په خپلو تګلارو کې د مثبت بدلون لپاره د همت ملا وتړئ.»

دا او دې ته ورته په سلګونو وړاندیزونه او شکایتونه موجود دي چې د نویو واکدارانو د راتګ له ورځې تر نن پورې په سوله‌ایز او قهري ډول د بېلابېلو اشخاصو او وسایلو له لارې د طالبانو مسؤلو اشخاصو ته لېږل شوي دي، خو داسې ښکاري چې دوی یا غوږ نه لري یا بابیزه ورته ښکاري، ځکه پاملرنه نه ورته کوي.

په سوله‌ایز ډول د زاریو په دود باید طالب چارواکو ته عرض وشي چې: دغه مخلوق چې تاسو زدکړو ته نه پرېږدئ، د دوی راتلونکی او د دوی د کورنیو ژوند له ډېرو ستونزو سره مخ کېږي، بې تعلیمه چې هره ورځ، هره میاشت او هرکال تېرېږي، د افغانستان یو نسل وروسته پاتې کېږي، له رواني پلوه ځپل شوي دي او د هرې ورځې په تېرېدو سره نور هم ځپل کېږي.

که نوی نسل بې زدکړو لویږي، دا د هغوی راتلونکی ژوند په منفي ډول اغیزمنولای شي، د علم او پوهې ارزښت راټیټېږي، معلمین، پوهان او د پوهې بهیر ته صدمه رسیږي، د ټولنیز ژوند ټول اړخونه به له کړاو نه ډک وي او...

دې او دې ته ورته نورو ستونزو او عیني واقعیتونو ته په کتو سره، هیله ده چې د نجونو د تعلم بندیز لرې کړئ، دا به هم ستاسو حاکمیت او حکومت ته ښه وي او هم به د افغانستان د نویو نسلونو پرمخ د نوي ژوند او علم دروازې پرانستل شي.

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولـئ